

В статье рассматривается одна из актуальных проблем преподавания русского языка как иностранного – необходимость организации целеполагания на уроке литературы. Обосновываются психологические и личностные причины проведения подобного типа уроков, предлагаются варианты организации целеполагания.

Ключевые слова: профессиональная мотивация, целеполагание, предметная компетенция.

The need of the goal-setting at a lesson that is one of the topical issues in teaching Russian language for foreign students is considered in this article. Psychological and personal reasons for conducting such lessons are outlined; various methods of lessons organization are suggested.

Key words: professional motivation, goal-setting, objective competence.

Екологічні, міжнаціональні, політичні й інші найгостріші проблеми сучасності поставили перед педагогами складне завдання – виховати людину з глобальним теоретичним, науковим мисленням, здатну розв'язувати будь-які нові завдання у світі, що постійно змінюється, готову самостійно опановувати культурні цінності та як результат цього – вирішувати свої життєво важливі проблеми на високому культурному рівні.

Останнім часом до України приїжджають студенти, зацікавлені в отриманні освіти високого рівня. Нове століття, нові умови на ринку праці дали молодим людям розуміння, що їхня предметна компетенція як фахівців має бути конкурентноспроможною. Комунікативні потреби як мотивуючий чинник в оволодінні мовою посідають перше місце.

Комунікативно-орієнтований підхід – один із основоположних шляхів у процесі навчання, що може запропонувати студентіві іноземцю досвідчений викладач-методист. Розпочинати цей шлях необхідно з обґрунтування мети вивчення кожного предмета, оскільки загальновідомо, що будь-яка людська діяльність приречена на поразку, якщо не усвідомлена й не обумовлена попередньо сформульованою метою. Практика викладання російської мови як іноземної на підготовчому факультеті свідчить, що посилення навчально-професійної мотивації – найважливіший методичний «інструмент» викладача.

Цілепокладання ми визначаємо як особистісне розуміння мети вивчення предмету з обраного фаху (стратегічне) та здатність сту-

УДК 881.161.1' 243:37.02

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТАМ-ФІЛОЛОГАМ

Валіт О.С., канд. філол. наук (Харків)

У статті розглядається одна з актуальних проблем викладання російської мови як іноземної студентам-філологам – необхідність організації цілепокладання на уроці літератури. Обґрунтовуються психологічні та особистісні причини проведення подібних типів уроків, пропонуються варіанти організації цілепокладання.

Ключові слова: професійна мотивація, цілепокладання, предметна компетенція.

дентів усвідомлювати мету навчальних дій на кожному уроці (тактичне).

Провідні психологи й лінгвісти широко обговорюють проблему впливу навчально-професійної мотивації, що впроваджується на уроках цілепокладання, на ефективність навчання іноземних студентів на підготовчому факультеті. Тема цілепокладання в методиці навчання іноземців активно вивчається, про що свідчать статті й монографії вчених [3; 5]. Отже ця проблема на сьогодні є актуальною в методиці викладання російської та української мов як іноземних.

Студенти нового часу здатні до саморозвитку, вміють навчатися, вони неординарні, не задавлені соціумом і традиційною освітою. Таким студентам притаманна інтуїція. Доведено, що в діяльності таких осіб домінує права півкуля головного мозку. Традиційна система освіти керується *підходом «лівої півкулі»*, що менш позитивно впливає на розвиток здібностей студента. Такий підхід спрямований на механічне засвоєння нового матеріалу. При цьому права півкуля працює в пасивному режимі. Дослідники стверджують, що отримані в такий спосіб знання перебувають у пасивній пам'яті студента недовго. Перед науковцями постає завдання знайти нові підходи в методиці опанування нового матеріалу в процесі навчання російської та української мов як іноземних.

У даній статті пропонуємо методичні рекомендації до уроку цілепокладання з предмету літератури з метою визначення його ролі та значення в навчанні іноземців російської мови. Одним із способів цілепокладання на уроці літератури є спрямування наміру студентів на практичну роботу, а не на пасивне засвоєння і заучування нового матеріалу. Метою навчання студентів буде не звітування викладачеві про попереднє виконання завдання, а навчання інших слухачів. Тут ситуація формування мотивації набуття знань пов'язується з теорією та практикою «навчання, що розвиває» Д.Б. Ельконіна і В.В. Давидова, яке на сьогодні демонструє вже численні позитивні результати [1; 5]. Спільне вирішення навчально-дослідницьких завдань студентами й викладачем становить сутність такого методу.

«Навчити інших» можливо у групі під час так званої «групової роботи», де між членами створеної викладачем творчої групи розподіляються ролі, тобто на занятті відбувається давно відома рольова

гра, але якісно інша, ніж ми звикли її розуміти. Група за таких обставин – це колективний, взаємодоповнюючий збиральний мозок. Реалізація такого методу передбачає кардинальну зміну типу стосунків між учасниками навчального процесу.

У традиційній системі освіти презентація готового зразка вимагає від студентів максимально точного виконання вказівок викладача, тобто спирається на стосунки керівника й підлеглих. Але такий тип стосунків неприйнятний у межах пошуково-дослідницької діяльності. Звичайно, викладач повинен спрямовувати дії студентів, але робити це можна тільки «зсередини», вирішуючи завдання разом з учнями, а не замість них. Усе це означає, що дії та висловлювання викладача не можуть бути авторитарними, вони мають бути відкритими для обговорення й оцінки так само, як і дії студентів [1].

Дослідницька діяльність, на яку повинен орієнтувати студентів викладач під час цілепокладання на уроці, за своєю природою є колективно розподіленою, оскільки вона передбачає зіставлення і критичну оцінку різних підходів до вирішення творчого завдання.

На уроках цілепокладання необхідна умова спільного виконання дій – розгортання діяльності як колективного діалогу, тобто як зіставлення й аналіз різних, але рівноправних думок членів навчальної групи під час виконання навчального завдання. Активізація групової роботи, розподіл ролей у групі, коректне спостереження викладачем за тим, щоб обрані ролі виконувалися відповідно до завдання, викликає у студентів взаємозацікавлення, інтерес до роботи кожного члена колективу. У межах такого навчального діалогу кожен з його учасників отримує можливість подолати односторонність свого підходу до вирішення завдання. Спільна діяльність набуває власне навчального спрямування.

Під час роботи на занятті з літератури пропонується розглянути такі різночасові зони розвитку професійної компетенції студентів-філологів:

- зона актуального розвитку: студенти оволоділи способом вирішення завдань мовного, професійного характеру й можуть вирішити конкретні завдання, поставлені перед ними на час вивчення курсу;
- зона найближчого розвитку – студенти оволоділи вмінням вирішувати завдання разом з викладачем та іншими студентами на кожному уроці.

Розглянемо ролі учасників колективного навчання. «Лідер» – розподіляє інтелектуальні «блага» (знання). Такий студент повинен мати в активній пам'яті нові репрезентовані знання, засвоєні або шляхом самостійної роботи, або через швидке сприйняття нової інформації від викладача. Його рівень мовної підготовки має бути значно вищим за інших. Він здатний організувати роботу в групі так само, як викладач. Лідер може розподіляти ролі, пояснювати незрозуміле.

«Секретар-спікер» – здібний студент який здатний зрозуміти раніше за інших сутність презентованого матеріалу. Він на прохання викладача може озвучувати сутність нового знання рідною мовою для інших студентів які засвоюють новий матеріал повільніше. Одна з особливостей групової роботи студентів – допомогти навчити інших того, чим ти вже оволодів сам.

«Члени Парламенту» – рівноправні слухачі, які можуть отримати допомогу не від викладача, а від студента (Лідера або Секретаря-спікера). У груповій роботі «Члени Парламенту» перетворюються зі слухачів на співрозмовників. Вони ставлять індивідуальні питання, можуть організувати обговорення. Лідер обирає, кому відповідати на питання і якою мовою – рідною чи російською (залежно від рівня мовної підготовки призначеного доповідача).

Під час групового навчання ролі можуть розподілятися по-іншому: «Лідер» – викладач, «Спікер» – студент який на занятті хоче випробувати свої сили і стати посередником/перекладачем для всієї групи на зразок попереднього студента-лідера. Це буде стимулом до особистісного професійного зростання.

«Члени Парламенту» – група студентів різного рівня підготовки.

Продуктивність навчальної роботи творчої групи полягає в тому, що ролі можуть змінюватися залежно від: рівня сприйняття навчального матеріалу; емоційного стану членів групи (включення/невключення в рух до мети, бажання/небажання працювати тощо). Робота в такий спосіб змінює у студентів ставлення до навчання. Поступово у творчий процес включається вся група. Успіх і позитивний результат навчання залежить від майстерності викладача правильно, уважно й рівномірно розподіляти ролі між студентами. Кожний студент, незалежно від рівня знань і здібностей повинен виступити і в ролі «Лідера», і в ролі «Спікера», і в ролі «Члена Парламенту». На нашу думку, викладачеві необхідно бути не лише презентатором

нового матеріалу, а й діагностом-психологом, щоб правильно розподілити ролі.

Результати, як засвідчує наша практика, виявляються позитивними завдяки активізації намірів. За нашими спостереженнями, студенти, які навчаються за поданою методою, засвоюють складну програму предмету літератури у рекордно короткий термін.

Уроки цілепокладання ми класифікуємо за спрямуванням з точки зору студента «чисте» цілепокладання, урок-аналіз (що знає студент та про що хоче дізнатися і як це зробити), урок моделювання (як студентові прийти до бажаного результату). Після постановки головного завдання студенти починають вирішення часткових завдань. У кінці – контроль та оцінка (і самооцінка, і оцінка з боку викладача, друзів-одногрупників). Усе це може бути й окремим уроком, і елементами одного уроку. Мотивом кожного такого уроку повинна бути особистісна зацікавленість у розв'язанні навчального завдання. Це і є цілепокладанням щоденним і довгостроковим – тактичним і стратегічним.

На початку викладання російської або української мови як іноземної необхідно враховувати загальні психологічні параметри студентів залежно від національності [2]. На групове розвивальне навчання впливають різні психологічні фактори. По-перше, потреба в психологічній безпеці (студент завдяки майстерності викладача повинен отримати впевненість у тому, що його не принизять інтелектуально); по-друге, потреба у співучасті; по-третє, потреба у визнанні, яка може зіграти домінуючу роль у подальшій мотивації навчання мови як іноземної з додатковою професійною мотивацією та бажанням оволодіти предметною компетенцією іноземною мовою.

Усі основоположні потреби людини під час спілкування реалізуються в системі розвивального навчання. Запропонована у статті методика уроку цілепокладання з літератури орієнтована на психологічно й особистісно обґрунтовані мотиви навчання мови іноземних студентів-філологів і допомагає їм в оволодінні майбутнім обраним фахом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения / В.В. Давыдов. – М.: Педагогика, 1986. – 239 с.

2. Леонтьев А.А. Некоторые проблемы обучения русскому языку как иностранному: (психологические очерки) / А.А.Леонтьев. – М.: Изд-во МГУ, 1970. – 88 с.
3. Мотина Е.И. Язык и специальность: лингвометодические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов / Е.И.Мотина. – М.: Рус. язык, 1988. – 176 с.
4. Цукерман Г.А. Виды общения и обучения / Г.А.Цукерман. – Томск Пеленг, 1993. – 362 с.
5. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Д.Б. Эльконин. – М.: Педагогика 1989. – 560 с.